

<https://doi.org/10.32461/2409-9805.3.2019.187980>
УДК 81.95; 37:004:316.772.5

Панькевич Олена Олександрівна,

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри інформаційної діяльності та медіа-комунікацій
Одеського національного політехнічного університету
epankevich@ukr.net
ORCID ID 0000-0003-3157-3349

ПРОФЕСІЙНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНЬОГО ЖУРНАЛІСТА: АКСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Мета статті полягає у виявленні особливостей застосування кейс-методів для підвищення професійної культури студентів-журналістів у закладах вищої освіти в аксіологічному аспекті. У роботі використано **комплекс дослідницьких методів**, зокрема при вивченні наукової літератури послуговувалися аналітичним методом. З метою створення первинного уявлення про проблему і шляхи її розв'язання – текстологічний. Для вирішення проблеми ідентифікації поняття «професійна культура журналістів» застосовано термінологічний аналіз. З'ясувати особливості «кейс-методу» допомогли методи класифікації та порівняння, визначити його специфіку допоміг описовий метод. Метод узагальнення дав змогу подати результати проведеного дослідження. **Наукова новизна** полягає в обґрунтуванні доцільності застосування кейс-методів у процесі професійної підготовки студентів-журналістів у закладах вищої освіти. **Висновки.** Розкрито доцільність застосування інтерактивних методів у процесі професійної підготовки студентів-журналістів у закладах вищої освіти. Виявлено особливості та переваги використання кейс-методів під час вивчення дисципліни «Етика журналістської, рекламної та PR-діяльності» для підвищення професійної культури журналістів.

Ключові слова: професійна культура, професійна культура журналіста, інтерактивні методи навчання, кейс-методи, аксіологічний аспект.

Панькевич Елена Александровна,

кандидат педагогических наук,
доцент кафедры информационной деятельности и медиа-коммуникаций
Одесского национального политехнического университета

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ КУЛЬТУРА БУДУЩЕГО ЖУРНАЛИСТА: АКСИОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Цель статьи заключается в выявлении особенностей применения кейс-методов для повышения профессиональной культуры студентов-журналистов в высших учебных заведениях в аксиологическом аспекте. В работе использован комплекс исследовательских методов, в частности при изучении научной литературы пользовались аналитическим методом. С целью создания первичного представления о проблеме и путях ее решения – текстологическим. Для решения проблемы идентификации понятия «профессиональная культура журналистов» применен терминологический анализ. Выяснить особенности «кейс-метода» помогли методы классификации и сравнения, определить его специфику помог описательный метод. Метод обобщения позволил представить результаты проведенного исследования. **Научная новизна** заключается в обосновании целесообразности применения кейс-методов в процессе профессиональной подготовки студентов-журналистов в высших учебных заведениях. **Выводы.** Раскрыта целесообразность применения интерактивных методов в процессе профессиональной подготовки студентов-журналистов. Выявлены особенности и преимущества использования кейс-методов при изучении дисциплины «Этика журналистской, рекламной и PR-деятельности» для повышения профессиональной культуры будущих журналистов.

Ключевые слова: профессиональная культура, профессиональная культура журналиста, интерактивные методы обучения, кейс-методы, аксиологический аспект.

Pankevych Olena,
candidate of pedagogical sciences,
associate professor of the department of information activity
and media communications
of Odessa National Polytechnic University

PROFESSIONAL CULTURE OF THE FUTURE JOURNALIST: AXIOLOGICAL ASPECT

*The purpose of the article is to identify the specifics of the use of case studies to improve the professional culture of journalism students in higher educational institutions in the axiological aspect. A set of research methods was used in the work, in particular, when studying the scientific literature, they used the analytical method. In order to create a primary idea of the problem and the ways of its solution – textual. To solve the problem of identifying the concept of the «professional culture of journalists», terminological analysis is applied. **Methodology.** The classification and comparison methods helped to clarify the features of the «case method», and the descriptive method helped determine its specificity. The generalization method allowed us to present the results of the study. **Scientific novelty** lies in the justification of the appropriateness of the use of case-studies in the process of training journalistic students in higher educational institutions. **Conclusion.** The expediency of using interactive methods in the process of training journalism students is disclosed. The features and advantages of using case studies in the study of the discipline «Ethics of Journalism, Advertising and PR-Activities» to improve the professional culture of future journalists are revealed.*

Key words: professional culture, professional culture of a journalist, interactive teaching methods, case studies, axiological aspect.

Актуальність теми дослідження. В умовах сьогодення ми неозброєним оком спостерігаємо негативні наслідки інформаційної війни, яка виявляється у маніпулятивності ЗМІ, захаращенні інформаційного простору фейками та негативними новинами з метою нав'язати певні переконання та емоції. Тому українським працівникам різних медіа в умовах збройного конфлікту як ніколи дуже важливо висвітлювати інформацію відповідно до етичних норм професійної діяльності на основі професійної культури.

Загалом професійна культура сучасних журналістів показує дуже низький рівень. Ця тема не є новою або невідомою, та, наприклад, після пресконференції звільнених із Росії політв'язнів Олега Сенцова та Олександра Кольченка про неї знову заговорили, бо низка працівників різних медіа відзначилися вкрай недолугими питаннями. Як приклад наведемо деякі з них: «Ви досі не визнаєте свою провину?», «У чому саме вас звинувачують?», «Яку першу страву скуштували?» тощо. Означена подія вкотре підняла питання про низьку підготовку журналістських кадрів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Професійну культуру розглядали такі науковці

як: І. Ісаєв, В. Гриньова, Н. Крилова, М. Лукшевич, Д. Маркевич, Г. Соколова, Л. Різник тощо.

Специфіку використання кейс-методів у підготовці майбутніх фахівців розкрито в дослідженнях таких науковців: О. Бідун, К. Герасименко, Л. Зданевича, Е. Зеєра, Л. Каніщенко, І. Козіна, Т. Кошманової, З. Скрипник, Ю. Сурміна, В. Лободи, М. Швардак, П. Шеремета й ін. Втім, незважаючи на значні наукові розвідки, малодослідженими залишаються можливості використання кейс-методів для формування професійної культури майбутніх журналістів.

Мета дослідження – виявити особливості та переваги використання кейс-методів для формування професійної культури майбутніх журналістів в аспекті аксіології.

Виклад основного матеріалу. Професійна діяльність журналіста має базуватися на системі цінностей, які тим чи іншим чином виявлятимуться у його роботі. Як було досліджено Л. Бурковою [1], система цінностей впливає на якість та розвиток відносин у системі професійної взаємодії, на формування моделей його поведінки, професійну рефлексію, професіогенез. Ми погоджуємося з авторкою, що цін-

нісні орієнтири фахівця виявляються в його професійній діяльності під час розв'язання професійних задач, що є механізмом виявлення та формування аксіологічного компоненту професійних компетентностей у фахівця.

Насамперед, вважаємо за доцільне уточнити поняття «професійна культура», оскільки означену дефініцію науковці досліджували з різних позицій, як-от:

– *система* колективних цінностей, переконань, зразків і норм виробничої поведінки, притаманних певній групі працівників – професіоналів (Л. Фільштейн, В. Журавльов);

– *підсистема* загальної культури, спрямованої на забезпечення функціонування безпосередньо практичної діяльності в умовах загального і спеціального розподілу праці (О. Матвієнко та М. Цивін);

– *аспект* системно-діяльнісної якості особи, вияв системно-соціальної якості людини, її інтегральна характеристика (Ю. Чернова);

– *цілісна особистісно-діяльнісна характеристика* представника певної професії (С. Дружиллов).

– *цілісне особистісне утворення*, сутністю якого є діалектичний зв'язок усіх елементів та спілкування (С. Ісаєнко) та ін.

Аналіз наукової літератури свідчить про відсутність єдиного погляду щодо сутності не менш важливого поняття в нашому дослідженні як «кейс-метод». Опрацювання наукової літератури дало змогу встановити, що означений термін науковцями потлумачується по-різному, а саме:

– *приклад, узятий з реальної педагогічної практики*, який являє собою не просто правдивий опис подій, а єдиний інформаційний комплекс, що дозволяє зрозуміти ситуацію (М. Швардак);

– *правдивий опис подій* як цілісний інформаційний комплекс, що дозволяє зрозуміти ситуацію (Г. Смолянінова);

– *технологія активного проблемно-ситуаційного аналізу* (К. Герасименко);

– *інтерактивна технологія на основі реальних чи вигаданих ситуацій*, спрямована не стільки на засвоєння готових знань, скільки на формування у студентів нових якостей і вмій, на вироблення думок чи рішень, на співтворчість студентів і викладача (О. Бідун);

– *метод навчання*, за допомогою якого студенти і викладач беруть участь у безпосередньому обговоренні ділових ситуацій або завдань (Л. Зданевич);

– *засіб*, за допомогою якого значна частина реальності пропонується групі для роботи над ним (Т. Кошманова).

Отже, кейс-метод у наукових дослідженнях розглядається як приклад, технологія, інтерактивна технологія, метод, інтерактивний метод, засіб навчання тощо.

Ми погоджуємося з думкою М. Скиби [4], що кейс-метод це інтерактивний метод навчання, оскільки його застосування пов'язане з активністю, ініціативністю, умінням ухвалювати колективні рішення, водночас із правом на власну думку.

Таким чином, в аспекті нашого дослідження *кейс-метод у професійній підготовці студента-журналіста* – це інтерактивний метод навчання, який полягає у демонстрації та детальному аналізі реальної ситуації для формування системи особистих цінностей, які виявлятимуться у майбутній журналістській діяльності.

Як було досліджено Г. Рожновою, підготовлені викладачем ситуації можуть бути викладені в документальній, заздалегідь підготовленій формі або за допомогою вербальних і візуальних засобів (показ фото- чи відеоматеріалів) [3]. Тобто, кейси можуть подаватися як у друкованому вигляді (реальні статті журналістів), так і у вигляді демонстрації відеосюжетів.

Досліджуючи сутність поняття «кейс-метод» та специфіку його застосування, М. Скиба [4] виділила різні типи кейсів залежно від покладеної в основу ознаки класифікації: за характером ситуації (кейс-випадок, кейс-вправа, кейс-ситуація), за обсягом інформації (міні-кейс, кейс середніх розмірів, об'ємний), за складністю (ілюстративні навчальні ситуації-кейси, навчальні ситуації-кейси без формування проблеми), за джерелом інформації (практичні, навчальні, науково-дослідницькі), за типом методичної частини (питальні, кейс-завдання), за часовою послідовністю матеріалу (кейси в режимі від минулого до сьогодення, кейси-спогади, прогностичні), з суб'єктом кейсу (особистісні, організаційно-інституційні, багатосуб'єктні) тощо.

Варто відмітити, що кейси в навчальному процесі необхідно використовувати з урахуванням ряду вимог, які дадуть можливість забезпечити ефективність їх використання: відповідність тематиці заняття, відображення навчальних цілей, актуальність матеріалу на часі, провокування дискусії та ін.

Важливо і те, що кейс-метод може бути ефективним за умови лише значної модернізації як змісту вчення, так і його методичної моделі. Справа в тому, що впровадження аналізу ситуацій в практику навчання передбачає не лише розробку і використання кейсів у навчальному процесі, а й зміну концепції освіти і виховання студентів, зміну в плануванні навчально-виховного процесу, системи контролю і оцінювання [5].

Окрім того, ключову роль у створенні та використанні кейсів в освітньому процесі відіграє викладач, який а) позааудиторно підбирає певний матеріал (друкована преса; фрагменти теле- та радіопередач; матеріали інтернет-видань) та готує саме ті питання, які спровокують його ґрунтовний аналіз; б) координує імплементацію кейсу аудиторно.

Проілюструємо приклади використання кейсів на лекційних та практичних заняттях дисципліни «Етика журналістської, рекламної та PR-діяльності» на другому курсі в Одеському національному політехнічному університеті.

Варто зауважити, що етика виступає першоосновою традицій та правил професійної етики, зокрема, й журналістської, прописаної в дев'ятнадцяти статтях Етичного кодексу українського журналіста (далі – Кодекс). Реалії сьогодення віддзеркалюють те, що засоби масової інформації не зовсім дотримуються етичної сторони медалі, тому безумовно актуальним залишається використання у процесі підготовки студентів-журналістів різних форм та методів інтерактивної взаємодії на основі усталених цінностей і норм.

Кодекс не затверджений на законодавчому рівні, та водночас його статті регулюють чимало правових джерел. Так, наприклад, обговорюючи статтю Кодексу «Свобода слова та висловлювань як невід'ємна складова діяльності журналіста», викладачка пропо-

нувала дослідити відповідні національні та міжнародні документи, а також розібрати кейс «Редакція газети «Гривна» проти України».

Сутність кейсу «*Редакція газети «Гривна» проти України*» (№ 41214/08 та 49440/08) методично полягає у тому, що викладач дає студентам для аналізу дві статті регіональної газети «Гривня» (м. Херсон): 1) про парламентські дебати щодо звинувачень у посадовому злочині (судді), 2) про позов заклеп, який суддя подав у зв'язку з першою статтею. Після обговорення змісту та способу подачі матеріалу в статтях, викладач ознайомлює майбутніх журналістів із рішенням ЄСПЛ.

Виконання запропонованого завдання та ознайомлення із кейсом дало змогу студентам врахувати досвід колег з Херсону для подальшої професійної діяльності. Викладачка мала можливість з'ясувати рівень загальної підготовки майбутніх фахівців та ознайомити з документами, які на законодавчому рівні регулюють першу статтю Кодексу.

Розглядаючи іншу статтю Кодексу «*Журналіст має з повагою ставитися до приватного життя людини*», викладачка обговорювала зі студентами відповідну документацію, а також пропонувала для розбору кейси «Напад на знімальну групу» та «Ганновер проти Німеччини».

Методика кейсу «*Напад на знімальну групу*» полягає у тому, що викладач демонструє студентам відео про напад працівників УДО на журналіста та оператора програми «Схеми» на Обухівській трасі (15.09.2018р.). Події детально обговорюються, наприклад: акцент на фразах журналістів («Навіщо Ви мене штовхаєте?», «Тут немає паркану»), дія (пред'явлення посвідчення, виклик національної поліції), складу групи (наявність другого оператора) тощо. Студенти шукають баланс між правом громадян отримувати повну та адекватну інформацію про публічних осіб та законним правом цих осіб на невтручання у їх приватне життя.

Кейс «Ганновер проти Німеччини» методично заключається в ознайомленні здобувачів вищої освіти зі статтею 8 (право на повагу до приватного життя) Європейської конвенції з прав людини) та з рішенням ЄСПЛ «Ганновер проти Німеччини» (№ 59320/00).

Відбувається вироблення нових знань, а не оволодіння готовими під час обговорення з усією академічною групою специфіки оприлюднення фотографій у публічному місці зі сценами повсякденного життя та виконання офіційних обов'язків. Доречно також дати студентам на позааудиторне виконання завдання ознайомитися з Проектом закону про внесення змін до Кодексу законів про працю України (щодо забезпечення прав працівників на особисте та сімейне життя) № 1148 від 29.08.2019 р.

Під час обговорення статті Кодексу *«Повага до права громадськості на повну та об'єктивну інформацію про факти та події є найпершим обов'язком журналіста»* та опрацювання відповідної документації, викладачка пропонувала розібрати кейс «Бабченко».

Методичний зміст цієї вправи полягає у тому, що педагог нагадує ситуацію про вбивство російського журналіста А. Бабченка, скоєного 29.05.2018 р. у формі-запитань-відповідей (Яке першоджерело інформації? Чим офіційні особи відрізняються від неофіційних? Чи правильною була моментальна поява оцінок та аналітики тоді, коли фактів було недостатньо (навіть за наявності офіційного джерела!)?) та ін. Студенти розбирають результат висвітлення події через брак інформації, комунікації і комунікації достовірної від представників влади і силових структур зі ЗМІ.

Для опрацювання статті Кодексу про заборону дискримінації *через стать, мову, расу, релігію, національне, регіональне чи соціальне походження або політичні уподобання* та ознайомлення із відповідними документами було застосовано кейс «Роми».

Методичні рекомендації до використання кейсу: наставник демонструє відеоролик нападу представниками руху С14 (20.04.2018 р.) на табір ромів у Києві та ставить питання, які мали б спровокувати обговорення і спрямувати його у відповідному руслі. Доречно також дати завдання на позааудиторне виконання про те, які терміни

використовують ЗМІ у статтях, наприклад, про мігрантів: «недокументований», «незарєєстрований» «незаконний» із визначенням їх конотативного значення.

Діяльність журналістів в умовах сьогодення характеризується низьким рівнем професійної культури, тому відповідно процес підготовки означених фахівців має базуватися на інноваційних технологіях у навчанні, зокрема кейс-методах.

Використання в освітньому процесі кейсів, надало нам можливість виокремити низку переваг над іншими методами, а саме: закріплення теоретичного матеріалу на реальних ситуаціях; розвиток аналітичного та критичного мислення; вироблення вмінь ухвалювати рішення; формування навичок вирішення більш серйозних проблем; робота в команді над спільним завданням; розвиток інтелектуальних здібностей; здобуття знань не в готовому вигляді, а в процесі систематичного вирішення навчальних завдань; мобілізація здобутих спільно знань через порівняння, узагальнення та висновки та ін.

Окрім того, використання кейсів надало змогу сформувати тісний психологічний контакт викладача і студентів, емоційно-позитивний настрій та налаштування на плідну співпрацю.

Висновки. Використання кейс-методів для навчання студентів-журналістів у закладах вищої освіти – це найефективніший метод засвоєння етичних принципів під час підготовки студентів-журналістів, який надасть змогу підвищити їх професійну культуру. У свою чергу аксіологічний аспект підготовки майбутніх журналістів дуже важливий, оскільки їхня майбутня професійна діяльність базуватиметься на сформованій закладом вищої освіти професійній культурі, яка тим чи іншим чином виявлятиметься у створюваному ними контенті.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в добірці та опису методики використання інших кейсів для підготовки майбутніх журналістів.

Список використаних джерел

1. Буркова Л. В. Аксиологічний компонент професійних компетентностей для фахівців соціономічних професій. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2016. № 9. С. 5–9.
2. Дяченко М. Д. Сутність та специфіка педагогічного процесу розвитку творчого потенціалу майбутніх журналістів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2013. № 28. С. 136–143.
3. Рожнова Г. П. Організаційно-педагогічне та нормативне забезпечення професійної підготовки майбутніх журналістів у вищих навчальних закладах України. *Імідж сучасного педагога*. 2017. № 1. С. 16–19.
4. Скиба М. Застосування кейс-методу для формування конструктивних і проєктивних умінь еколого-педагогічної діяльності. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2016. № 4 (58). С. 354–362.
5. Сурмін Ю. П. Кейс-метод: становлення та розвиток в Україні. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2015. № 2. С. 19–28.
6. Шумська С. Є. Використання кейс-методу у професійному навчанні. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2013. № 2. С. 277–280.

References

1. Burykova, L.V. (2016). Axiological component of professional competencies for specialists of socio-economic professions. *Education and development of gifted personality*, 5–9 [in Ukrainian].
2. Dyachenko, M.D. (2013). The essence and specificity of the pedagogical process of development of the creative potential of future journalists. *Pedagogy of formation of creative personality in higher and secondary schools*, 136–143 [in Ukrainian].
3. Rozhnova, G.P. (2017). Organizational-pedagogical and normative support of professional training of future journalists in higher educational establishments of Ukraine. *The image of the modern teacher*, 16–19 [in Ukrainian].
4. Skiba, M. (2016). Application of case-method for formation of constructive and projective skills of ecological-pedagogical activity. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 4 (58) 354–362 [in Ukrainian].
5. Surmin, Yu. (2015). Case method: formation and development in Ukraine. *Bulletin of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine*, 2, 19–28 [in Ukrainian].
6. Shumskaya, S. Ye. (2013). The use of the case method in vocational training. *Collection of scientific works of Khmelnytsky Institute of Social Technologies, University of Ukraine*, 2, 277–280 [in Ukrainian].